

Тетяна Гришина,

молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Перший український бібліографічний часопис

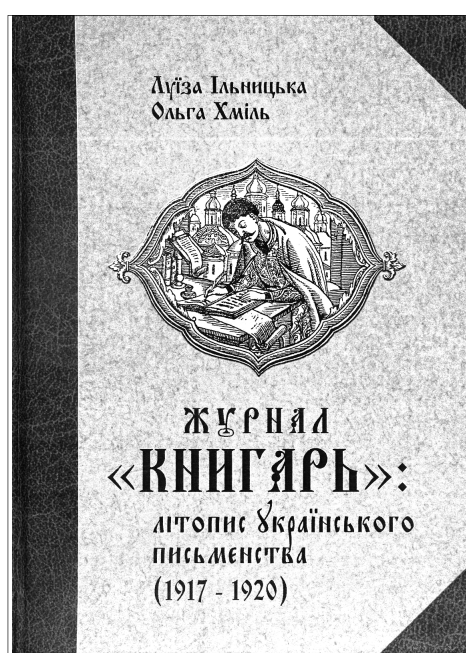
Рец. на кн.: **Ільницька Л.** Журнал «Книгарь»: літопис українського письменства (1917–1920) : сист. покажч. змісту / Л. Ільницька, О. Хміль ; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. – Львів, 2016. – 393 с.

Нещодавно наукова спільнота отримала цінне видання – систематичний покажчик змісту журналу «Книгарь»: літопис українського письменства за 1917–1920 рр., підготовлений провідними науковцями, бібліографами Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника Луїзою Ільницькою і Ольгою Хміль. Мета бібліографічного покажчика – висвітлити історію створення та діяльності часопису «Книгарь», розкрити характер публікацій цього рідкісного видання, його важливість для подальшого дослідження історії української культури, української книги періоду революції 1917–1920 рр.

«Книгарь» – критико-бібліографічний щомісячний часопис, який виходив у Києві протягом 1917–1920 рр. Він відіграв значну роль у становленні нової української літературної критики, у розвитку української бібліографії. Це одна з перших спроб укладання і видання вітчизняного бібліографічного часопису, покликаного опікуватися реєстрацією поточної видавничої діяльності в Україні. У журналі висвітлювалися теоретичні та методичні проблеми української бібліографії, публікувалися матеріали з історії українського книговидання, української книги.

Видання, що рецензується, відкривається статтею історика, археографа, книгознавця Я. Дашкевича «Книгарь» – журнал епохи революцій і контрреволюцій», який одним із перших у незалежній Україні заговорив про часопис на сторінках альманаху «Україна. Наука і культура» (Київ, 1991).

Знаний науковець розповідає про багаторічне нищення української книжкової культури та ненависть до українського друкованого слова протягом багатьох десятиліть. Він наголошує, що виникнення та діяльність часопису «Книгарь» припали на один з найскладніших періодів історії України, коли працювати доводилося буквально під кулями. У статті подано інформацію про засновників часопису: О. Юркевича, М. Орловського, М. Левицького, В. Короліва-Старого, В. Петрушевського та ін. Висвітлюється життєвий шлях та діяльність редакторів часопису В. Короліва-Старого, М. Зерова. Зазначається, що часопис «Книгарь» продовжував працювати, незважаючи ні на зміни прапорів над Києвом, ні на брак паперу, ні на подорожчання друку.

Вступне слово Я. Дашкевича органічно доповнює стаття Л. Ільницької «Покажчики змісту журналів: принципи структури». Авторка зауважує, що покажчики змісту періодичних видань укладаються рідко, тому вони є цінним джерелом для дослідників проблематики, яку висвітлює той чи інший часопис. Вона детально аналізує способи організації матеріалу, що використовуються при укладанні таких бібліографічних покажчиків, а саме: систематичний (за тематичними розділами або предметними рубриками в межах розділів); хронологічний (за послідовністю років виходу журналу і відповідно – номерів у межах року); персональний або алфавітний (за автором публікації або назвою, якщо автор не вказаний). У статті наводяться приклади вже існуючих бібліографічних покажчиків, характерних для кожного принципу укладання, надається оцінка організації матеріалу у них. Така інформація, на наш погляд, зацікавить фахівців-бібліографів.

Прагнучи найбільш повно зберегти характер та унікальність такого рідкісного видання, як «Книгарь», автори покажчика подають матеріал, структуру і назви

рубрик часопису, максимально наближаючи їх до першоджерела.

Матеріал посібника викладено у шести основних розділах, які, у свою чергу, діляться на підрозділи. Основну частину становлять 1285, розписаних за розділами, публікацій повного комплексу часопису «Книгарь» за період з 1917-го по 1920 р.

Перший розділ бібліографічного покажчика «Статті» систематизовано за підрубриками: Редакційні статті та замітки; Історія книги. Книговидання; Українська література; Педагогіка; Бібліографія та історія бібліотечної справи; Огляди преси; Біографічні матеріали. Некрологи. Оскільки у першоджерелі публікації не систематизовано, то розподіл їх за підрубриками, в подальшому, допоможе ефективно знаходити необхідну інформацію за темою дослідження. У підрубриках записи подаються за алфавітом назв публікацій або прізвищ авторів з посиланнями на рік, число та стовпчик у часописі. Бібліографічний опис статей адаптовано до сучасного. Кожну публікацію доповнено анотацією, що полегшує сприйняття змісту.

Другий розділ посібника «Критика та бібліографія» вміщує інформацію про рецензії за такими підрубриками: Історія письменства і критики; Красне письменство (Белетристика); Поезія; Українська мова; Публіцистика; Історія. Етнографія; Педагогіка і школа; Економіка. Соціологія; Мистецтво; Музика; Театр; Релігія та церква; Сільське господарство та ветеринарія; Медицина; Біографічні видання; Політико-агітаційні видання; Науково-популярні видання; Інформаційні видання; Видання для дітей; Календарі. Довідники. Словники. Часописи. Збірки. У цьому розділі представлено усі підрубрики, які зустрічаються у розділі «Критика і бібліографія» журналу «Книгарь» за весь час його існування, хоча деякі з назв підрубрик викладено авторами у сучасній інтерпретації. Наприклад, назву підрубрики часопису «Біографії» у систематичному покажчику змінено на «Біографічні видання», а «Популярно-наукові видання» – на «Науково-популярні видання».

Описи рецензій на книги подано за алфавітом прізвищ авторів з посиланням на рік, число та стовпчик у «Книгарі». У дужках наведено уточнення прізвищ або назв, розкрито псевдоніми або криптоніми. Згадані публікації анотовані.

На особливу увагу заслуговують декілька сформованих авторами підрозділів. Перший – «Списки книжкових і періодичних видань» – охоплює: покажчики видань різних видавництв; нові видання, надіслані до редакції «Книгаря»; періодичні видання, що надходили до редакції часопису; покажчики авторів, котрі друкувалися у «Книгарі»; покажчики рецензованих на сторінках часопису книг; списки нових вітчизняних періодичних видань; списки українських книжкових

видавництв; нові книги, видані товариством «Час»; другий – «Змісти журналів» – складається з алфавітного переліку назв журналів, зміст яких розписано у першоджерелі. До третього – «Видавнича хроніка» – увійшли повідомлення видавництв про випуск своєї продукції. Матеріал підрозділу подано за хронологією виходу номерів часопису «Книгарь». У четвертому – «Літературне життя. [Хроніка]» – згруповано інформацію про громадське і культурне життя та підготовку до друку різних видань. Матеріал також систематизовано за хронологією виходу номерів часопису.

У розділі «Листування редакції» зібрано інформацію про листування редакції з різними організаціями і приватними особами. Матеріал подається за хронологією виходу «Книгаря».

Розділ «Реклама видавництв, книг і періодичних видань» презентує оголошення про передплату видань, інформацію про випуск видавництвами і друкарнями книг та виконання друкарських робіт.

У розділі «Книготорговельна реклама» подано інформацію про продаж та постачання видавництвами і крамницями книжкової продукції.

Розділ «Оголошення про передплату періодичних видань» містить оголошення про передплату журналів та газет, систематизованих за назвами видань.

Науково-пошукові можливості видання значно розширюють, підготовлені авторами, «Розписані річники журналу «Книгарь» (з вересня 1917-го по березень 1920 р.); «Література про журнал «Книгарь», яка містить 34 записи; Іменний покажчик, де відображено всі прізвища, котрі зустрічаються на сторінках часопису. Прізвища подано за сучасним правописом (кирилицею і латиницею) з відповідними посиланнями на номер публікації.

Варто відзначити неординарний дизайн книги. При виготовленні її обкладинки вдало використано зображення переписувача книг, який прикрашав палітурку «Книгаря», та мотиви шрифтів, що використовувалися у першоджерелі. Все це робить видання упізнаваним.

На нашу думку, автори доклали багато зусиль, наполегливості, щоб всебічно і повно розкрити зміст публікацій «Книгаря»; провели кропітку дослідницьку роботу з уточнення (ідентифікації) прізвищ, псевдонімів і криптонімів, опрацювавши великий масив інформації.

Завдяки натхненній праці Л. Ільницької, О. Хміль маємо ґрунтовну, логічно структуровану працю, яка наближає до нас події Української революції (1917–1920 рр.). Мовою бібліографії посібник відображає і вводить у науковий обіг значний фактичний матеріал про суспільно-політичне і культурне життя того часу. Безперечно, праця львівських фахівців заслуговує високої оцінки.